

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Panalungtikan

Tradisi nyaéta perkara anu dilakonan ku hiji kelompok masarakat sacara turun-tumurun ti jaman baheula, sarta geus jadi bagéan tina kahirupan éta masarakat. Anu paling penting dina lumangsungna hiji tradisi nyaéta kudu ayana informasi anu ditepikeun ka generasi anyar sangkan éta tradisi téh henteu tumpur.

Masarakat Sunda minangka masarakat étnis panglobana kadua di Indonésia, saheuntena nurutkeun Wikipedia jumlah populasi urang Sunda di Indonésia téh aya 36.701.670 jiwa, beunghar pisan ku tradisi anu nepi ka ayeuna masih kénéh dipiara, –sanajan loba ogé anu méh leungit– ti mimiti kakandungan orok nepi ka tradisi upama aya nu maot. Salasahiji tradisi anu masih kénéh dipiara téh nyaéta tradisi muludan.

Muludan nyaéta tradisi pikeun miéling poé Maulid Nabi atawa poé gumelarna Nabi Muhammad SAW ka alam dunya, anu dihelar dina bulan Mulud unggal taun. Ayana ieu tradisi alatan masarakat Sunda geus ngagem agama Islam, jadi bisa disebutkeun mimiti ayana tradisi muludan di tatar Sunda méh bareng jeung sumebarna agama Islam. Nepi ka ayeuna, tradisi muludan masih kénéh dipertahankeun ku masarakat Sunda. Aya nu kagiatanna masih dibarengan ku ritual adat, aya ogé anu ngan ukur acara ngareuah-reuah di masjid atawa madrasah.

Salasahiji wewengkon anu masih kénéh pengkuh ngalaksanakeun tradisi muludan unggal taun nyaéta Désa Lebakwangi jeung Batukarut anu aya di Kecamatan Arjasari Kabupatén Bandung. Unggal muludan, ieu désa ngayakeun acara anu disebut ‘Ngarumat Barang Pusaka’, ieu acara dialpukahun ku organisasi masarakat anu ngarana Sasaka Warga Pusaka. Masarakat Désa Lebakwangi jeung Batukarut téh saenyana mah masih kénéh sateureuh atawa saturunan, éta nu ngalantarankeun unggal muludan ieu masarakat dua désa babarengan nyieun acara di tempat anu disebut kabuyutan, anu ayeuna geus diresmikeun jadi situs ku pamaréntah, Situs Bumi Alit Kabuyutan.

Bumi alit kabuyutan nyaéta hiji wanguan imah panggung anu kabéh bahan bangunanna tina awi, iwal tatapakanana ngagunakeun kai. Di jerona diteundeun parabot jeung pakakas perang tittinggal karuhun masarakat Désa Lebakwangi-Batukarut, diantarana tumbak, keris, pedang, kujang, badi, jeung sumbul. Lian ti pakakas perang, aya ogé gamelan anu disebut gamelan goong rénténg jeung goongna nu disebut goong Embah Bandong. Éta pakakas jeung gamelan téh unggal muludan sok dikumbahan, ieu ritual disebut “Ngebakkeun” anu hartina ngaibakan atawa ngamandian, ngamandian barang-barang tittinggal karuhun.

Lian ti ngebakkeun parabot jeung pakakas nu aya di bumi alit, puncakna acara muludan di ieu wewengkon nyaéta botram atawa dahar babarengan, balakécrakan sakabéh turunan Lebakwangi-Batukarut di jero aréal situs. Biasana unggal keluarga mawa tumpeng ti imahna masing-masing. Ieu acara dijadikeun ajang silaturahmi ku sékésélér Lebakwangi-Batukarut, utamana nu geus lunta jauh teu cicing di dinya, pikeun ngariung mungpulung deui jeung papadana.

Luyu jeung anu saméméhna disebutkeun di luhur yén anu paling penting dina lumangsungna hiji tradisi nyaéta kudu aya informasi anu ditepikeun ka generasi anyar sangkan éta tradisi téh henteu tumpur. Salasahiji cara anu bisa dilakukan nyaéta ku cara nyieun tulisan bahan pangajaran ngeunaan ieu tradisi anu satuluyna jadi sumber diajar para siswa di sakola.

Réa kapanggih istilah atawa kabeungharan kecap anu has dina tradisi ngarumat barang pusaka di ieu tempat, saperti istilah “sumbul” anu dipaké pikeun nyebut hiji gémbolan kaén anu eusina teu meunang jeung teu pernah dibuka ku sasaha, ngan saukur dikaluarkeun dina poéan mulud, pikeun diganti kaén pangbungkusna ku nu weuteuh. Satuluyna aya nu disebut “pusaka luhur”, nyaéta pusaka anu dikumbah atawa dikebakkeun dina ritual acara muludan, diantarana keris, tumbak, badi, gobang, jeung kujang. Aya ogé istilah “bebéték”. Bebeték nyaéta hiasan dékorasi dina éta acara anu dijjeunna tina daun kawung nu dibeungkeut ku sulangkar. Bebeték sorangan boga filosofi yén dina tangkal kawung euweuh anu kapiceun, sakabéhna bisa dimangpaatkeun. Maksudna, jadi jelema ogé kudu jiga tangkal kawung, sagala rupana kudu jadi mangpaat. Dibeungkeut ku sulangkar némbongkeun yén sakabéh anu jadi mangpaat éta ku

urang teu meunang direumpak atawa disalahgunakeun. Kapanggih ogé kecap “dakaréng”. Dakaréng nyaéta parabot-parabot anu ngilu dibersihkeun dina ritual ngebakkeun, diantarna mankok, pisin, jeung buli-buli.

Ayana istilah atawa kabeungharan kecap anu has dina tradisi muludan di Désa Lebakwangi-Baukarut jadi alesan yén panalungtikan ngeunaan léksikon dina ieu acara dirasa perlu dilaksanakeun.

Pangajaran basa Sunda di sakola bisa dijadikeun media pikeun nepikeun informasi saperti anu dijéntrékeun di luhur, lantaran dina kurikulum nu dipaké ayeuna nyaéta kurikulum 2013 revisi 2017 kelas XII dirumuskeun :

Kompetensi Inti 3 (Pengetahuan):

Memahami, menerapkan, menganalisis, dan mengevaluasi pengetahuan faktual, konseptual, prosedural, dan metakognitif pada tingkat teknis, spesifik, detail, dan kompleks berdasarkan rasa ingin tahuanya tentang (a) ilmu pengetahuan, (b) teknologi, (c) seni, (d) budaya, (e) humaniora dengan wawasan kemanusiaan, kebangsaan, kenegaraan dan peradaban terkait penyebab fenomena kejadian, serta menerapkan pengetahuan pada bidang kajian yang spesifik sesuai dengan bakat dan minatnya untuk memecahkan masalah.

Kompetensi Inti 4 (Keterampilan):

Menunjukkan keterampilan menalar, mengolah, dan menyajii secara (a) efektif, (kreatif), (c) produktif, (d) kritis, (e) mandiri, (f) kolaboratif, (g) komunikatif, (h) solutif, dalam ranah konkret dan abstrak terkait dengan pengembangan dari yang dipelajarinya di sekolah, serta mampu menggunakan metode sesuai dengan kaidah keilmuan.

Kompetensi dasar 3.1 eusina:

Menganalisis isi, struktur dan aspek kebahasaan teks bahasan tradisi Sunda.

Kompetensi dasar 4.1 eusina:

Menyajikan bahasan tradisi setempat melalui berbagai media (seperti mading, pameran fotografi, film dokumenter) dengan memperhatikan kaidah bahasa Sunda.

Hartina, hasil tina ieu panalungtikan bisa dijadikeun alternatif sumber diajar di kelas XII. Ku cara kitu, tarékah nepikeun informasi bisa ketepikeun.

Istilah atawa kabeungharan kecap anu dipaké dina tradisi ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut matak ngirut ditalungtik lantaran bisa jadi

Agustina Chandra Juwita, 2017

LÉKSIKON BUDAYA DINA TRADISI NGARUMAT BARANG PUSAKA DI KABUPATÉN BANDUNG PIKEUN
BAHAN PANGAJARAN MACA PEDARAN BUDAYA DI SMA

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

informasi penting pikeun ditepikeun boh ka sélér Lebakwangi-Batukarut satuluyna boh ka masarakat séjénna.

Panalungtikan ngeunaan istilah atawa kabeunharan kecap jeung muludan geus loba dilaksanakeun diantarana waé tesis “Leksikon Budaya dina Babasan jeung Paribasa Sunda” (Siska Kusumawati, 2016), “Konsep Hidup dan Mati dalam Leksikon Khaul Buyut Tambi” (Nurul Purwaning Ayu, 2014); “Cerminan Budaya pada Leksikon Perkakas Pertanian Tradisional dalam Bahasa Sunda: Studi Etnolinguistik di Desa Pangauban, Kecamatan Pacet, Kabupaten Bandung” (Nursophia Agustina, 2013); “Tradisi Perayaan Maulid Nabi Muhammad SAW pada Komunitas Etnis Betawi Kebagusan”(Ahmad Awliya, 2008); “Tradisi Muludan Pada Masyarakat Rawa Arum Kecamatan Grogol Kota Cilegon Banten” (Berta Safitri, 2012). Aya ogé anu kungsi nalungtik tradisi muludan di Désa Lebakwangi-Batukarut anu museur kana tabeuhan goong rénténg anu ikon dina ieu acara, nyaéta skripsi judulna “Kesenian Goong Renteng pada Acara Maulid Nabi Muhammad SAW Tahun 1433 Hijriah di Situs Kabuyutan Desa Batukarut Kecamatan Arjasari Kabupaten Bandung” (Sandi Dwi Yanuardi, 2013). Tina panalungtikan anu geus dilakonan, aya sababaraha sasruaan diantarana ngaguar ngeunaan léksikon anu dipaké dina objék panalungtikan, ngaguar tradisi muludan, jeung aya ogé anu ngaguar tradisi muludan di Désa Lebakwangi-Batukarut. Bédana jeung panalungtikan saméméhna nyaéta, lolobana panalungtikan tradisi anu tatapakanana murni panalungtikan budaya, langsung ngaguar siloka anu nyangkaruk dina hiji tradisi, lain panalungtikan anu nyieun kalungguhan kabudayaan minangka objék panalungtikan kabasaan. Bébéda kadua anu can kungsi dilakonan dina panalungtikan tradisi muludan di désa Lebakwangi-Batukarut nyaéta pikeun dijadikeun alternatif sumber diajar di sakola.

Dumasar kasang tukang nu didadarkeun di luhur, ieu tesis téh dijudulan “Léksikon Budaya dina Tradisi Muludan di Kabupatén Bandung Pikeun Bahan Pangajaran Maca Pedaran Budaya di SMA”.

1.2 Watesan jeung Rumusan Masalah

a. Watesan Masalah

Agustina Chandra Juwita, 2017

LÉKSIKON BUDAYA DINA TRADISI NGARUMAT BARANG PUSAKA DI KABUPATÉN BANDUNG PIKEUN

BAHAN PANGAJARAN MACA PEDARAN BUDAYA DI SMA

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

Sangkan ieu ambahan panalungtikan téh teu lega teuing, masalah dina ieu panalungtikan diwatesanan léksikon budaya dina tradisi ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi Batukarut ditilik tina wangun léksikonna, harti léksikalna jeung harti kulturalna.

b. Rumusan Masalah

Sangkan leuwih jéntré, maslah-masalah dina ieu panalungtikan dirumuskeun dina ieu kalimah di handap.

- 1) Léksikon budaya naon waé anu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut?
- 2) Wangun léksikon budaya naon waé anu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut?
- 3) Harti léksikal jeung harti kultural naon waé anu kapanggih tina léksikon budaya anu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut?
- 4) Kumaha léksikon budaya anu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut dijadikeun bahan pangajaran maca pedaran di SMA?

1.3 Tujuan Panalungtikan

Saperti anu geus diguar dina kasang tukang jeung rumusan masalah, ieu panalungtian téh miboga tujuan pikeun mikanyaho jeung ngadéskripsiikeun opat hal nyaéta :

- a. Léksikon budaya naon waé anu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut;
- b. wangun léksikon budaya nu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut;
- c. harti léksikal jeung harti kultural tina léksikon budaya anu digunakeun dina acara ngarumat barang pusaka di désa Lebakwangi-Batukarut, jeung

- d. bahan pangajaran anu sumberna tina léksikon budaya anu digunakeun dina acara ngarumat barang puska di désa Lebakwangi-Batukarut dijadikeun bahan pangajaran maca pedaran di SMA.

1.4 Mangpaat Panalungtikan

Ieu panalungtikan miboga mangpaat tioritis, mangpaat praktis, jeung mangpaat isu sarta aksi sosial, anu didadarkeun di handap ieu.

1.4.1 Mangpaat Tioritis

Sacara tioritis, ieu panalungtikan téh dipiharep bisa ngabeungharan pangaweruh dina élmu basa (linguistik) dina ulikan antropolinguistik, élmu budaya (anrtopologi) dina ulikan struktural, jeung ngabeungharan élmu pédagogik dina bentuk bahan alternatif sumber diajar.

1.4.2 Mangpaat Praktis

Sacara praktis, ieu panalungtikan téh dipiharep miboga mangpaat, diantarana:

1) Pikeun Panalungtik

Nambahana pangalaman dina prosés panalungtikan budaya jeung tradisi, utamana anu masih kénéh dipertahankeun ku masarakat,

2) Pikeun Pangajaran

Pikeun guru: nambahana pangdeudeul ulikan, utamana dina widang linguistik, budaya jeung pédagogik,

Pikeun siswa: jadi alternatif bahan pangajaran maca pedaran di sakola, jeung

3) Pikeun Sakola

Ku ayana ieu panalungtikan dipiharep bisa nambahana référénsi kajian, utamana pikeun pangajaran di sakola.

1.4.3 Mangpaat Isu Sarta Aksi Sosial

Agustina Chandra Juwita, 2017

LÉKSIKON BUDAYA DINA TRADISI NGARUMAT BARANG PUSAKA DI KABUPATÉN BANDUNG PIKEUN

BAHAN PANGAJARAN MACA PEDARAN BUDAYA DI SMA

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

- 1) Méré dadaran ngeunaan tradisi ngarumat barang pusaka pikeun masarakat.
- 2) Nambahana informasi ngeunaan budaya ka masarakat.
- 3) Nambahana informasi ngeunaan linguistik ka masarakat.
- 4) Nambaan référensi bahan bacaan pikeun masarakat.

1.5 Rangkay Tulisan

Ieu panalungtikan dipidangkeun dina lima bab. Bab I Bubuka, eusina ngajéntrékeun kasang tukang masalah, watesan jeung rumusan masalah, tujuan panalungtikan anu pakait jeung léksikon budaya anu aya dina tradisi ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut Kecamatan Arjasari Kabupatén Bandung, mangpaat panalungtikan léksikon budaya dina tradisi ngarumat barang pusaka di Désa Lebakwangi-Batukarut Kecamatan Arjasari Kabupatén Bandung, jeung rangkay tulisan.

Bab II nyaéta ulikan pustaka, panalungtikan saméhna jeung raraga mikir. Tiori-tiori anu digunakeun dina ieu panalungtikan nyaéta tiori léksikon, budaya, tradisi, muludan, muludan minangka tradisi, tradisi ngarumat barang pusaka dina poéan muludan, jeung tiori bahan pangajaran maca pedaran.

Dina bab III diguar ngeunaan data jeung sumber data, desain panalungtikan, métode panalungtikan, wangenan operasional, instrumén panalungtikan, téhnik ngumpulkeun data, jeung téhnik ngolah data.

Bab IV nyaéta hasil panalungtikan jeung pedaran. Dina bab IV dijéntrékeun analisis leksikon budaya dina tradisi ngarumat barang pusaka di désa Lebakwangi-Batukarut kecamatan Arjasari kabupatén Bandung pikeun dijadikeun bahan pangajaran maca pedaran budaya di SMA.

Pamungkas nyaéta bab V kacindekan jeung saran anu eusina mangrupa kacindekan hasil panalungtikan jeung saran ti panyusun.

